

เปรียบเทียบความจำเป็นขั้นพื้นฐานก่อนและหลัง พ.ศ.2535

ก่อน พ.ศ. 2535		หลัง พ.ศ. 2535	
8 หมวด	จำนวน ตัวบ่งชี้	9 หมวด จปฐ.	จำนวน ตัวบ่งชี้
1. อาหารดี	3	1. ประชาชนได้กินอาหารที่ถูกสุขลักษณะและเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย	5
2. มีบ้านอาศัย	4	2. ประชาชนมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม	5
3. ศึกษาอนามัยถ้วนทั่ว	7	3. ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงบริการสังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต	12
4. ครอบครัวปลอดภัย	1	4. ประชาชนมีความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	2
5. ได้ผลผลิตดี	5	5. ประชาชนมีการประกอบอาชีพและมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต	1
6. ไม่มีลูกมาก	1	6. ครอบครัวสามารถควบคุมช่วงเวลาและจำนวนการมีลูกได้ตามต้องการ	2
7. อยากร่วมพัฒนา	7	7. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่และการกำหนดชีวิตของตนเองและชุมชน	3
8. พาสู่คุณธรรม	4	8. ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจของตนเอง	5
		9. ประชาชนมีจิตสำนึกและร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2
รวม	32		37

ความจำเป็นพื้นฐานและองค์ประกอบซึ่งใช้หลัง พ.ศ.2535 เป็นต้นมา

หมวด	ความจำเป็นพื้นฐาน	องค์ประกอบ
1.	ประชาชนได้กินอาหารที่ถูกสุขลักษณะและเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย	1.1 หญิงตั้งครรภ์ได้กินอาหารอย่างเพียงพอซึ่งมีผลทำให้เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักตั้งแต่ 3,000 กรัมขึ้นไป 1.2 เด็กแรกเกิด ถึง 5 ปี ได้รับการเฝ้าระวังทางโภชนาการและไม่ขาดสารอาหารในระดับที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ 1.3 เด็กอายุ -14 ปี ได้กินอาหารถูกต้องครบถ้วนตามความต้องการของร่างกาย 1.4 ครัวเรือนไม่กินอาหารประเภทเนื้อสัตว์ที่ดิบหรือสุก ๆ ดิบ ๆ 1.5 ครัวเรือนได้กินอาหารควบคุมที่มีฉลาก อ.ย.
2	ประชาชนมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม	2.1 ครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยที่มีสภาพคงทนถาวรสามารถอยู่อาศัยต่อไปได้อีกอย่างน้อย 5 ปี 2.2 ครัวเรือนมีการจัดบ้านเรือนและบริเวณบ้านให้เป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ 2.3 ครัวเรือนมีและใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาล 2.4 ครัวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มเพียงพอตลอดปี 5 ลิตร ต่อคนต่อวัน 2.5 ครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากสิ่งรำคาญ
3	ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต	3.1 หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอดโดยมีการตรวจสุขภาพและฉีดวัคซีนครบตามกำหนด

หมวด	ความจำเป็นพื้นฐาน	องค์ประกอบ
		<p>3.2 หญิงตั้งครรภ์ได้รับการทำคลอดและการดูแลหลังคลอด จากแพทย์ พยาบาล ผดุงครรภ์ หรือผดุงครรภ์โบราณที่อบรมแล้ว</p> <p>3.3 เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรควัณโรค คอตีบ ไอกรน บาดทะยัก โปลิโอ หัด ตับอักเสบนิดบีครบตามเกณฑ์อายุ</p> <p>3.4 เด็กวัยประถมศึกษาได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันวัณโรค โรคคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก หัด และหัดเยอรมัน</p> <p>3.5 ครัวเรือนมีความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์</p> <p>3.6 ครัวเรือนรู้จักวิธีป้องกันโรคเอดส์</p> <p>3.7 เด็กอายุ 3-6 ปี ได้รับการเลี้ยงดูที่ถูกต้อง</p> <p>3.8 เด็กที่มีอายุครบตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับได้เข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ</p> <p>3.9 เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับได้เข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า</p> <p>3.10 เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับและไม่ได้ศึกษาต่อได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพต่าง ๆ</p> <p>3.11 คนในครัวเรือนอายุ 14-50 ปีอ่านออกเขียนได้</p> <p>3.12 ครัวเรือนได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง</p>

หมวด	ความจำเป็นพื้นฐาน	องค์ประกอบ
4	ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	4.1 ครักเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 4.2 ครักเรือนมีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ
5	ประชาชนมีการประกอบอาชีพและมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต	5.1 ครักเรือนมีการประกอบอาชีพและมีรายได้เฉลี่ยแล้วไม่น้อยกว่าคนละ 15,000 บาทต่อปี
6	ครอบครัวสามารถควบคุมช่วงเวลาและจำนวนการมีลูกได้ตามต้องการ	6.1 คู่สมรสที่ภรรยา 15 - 44 ปีใช้บริการคุมกำเนิด
7	ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่และการกำหนดชีวิตของตนเองและชุมชน	7.1 ครักเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล อย่างน้อย 1 กลุ่ม 7.2 คนในครักเรือนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยด้วยความบริสุทธิ์ใจ 7.3 ครักเรือนได้เข้าร่วมในการบำรุงรักษาสาธารณสมบัติและกิจกรรมการพัฒนาอื่น ๆ
8	ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจของตัวเองให้ดีขึ้น	8.1 ครักเรือนปฏิบัติศาสนกิจอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง 8.2 คนในครักเรือนไม่ติดสุรา 8.3 คนในครักเรือนไม่ติดบุหรี่ 8.4 ครักเรือนเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณี ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น 8.5 คนสูงอายุได้รับการดูแลจากครักเรือนและชุมชน

หมวด	ความจำเป็นพื้นฐาน	องค์ประกอบ
9	ประชาชนมีจิตสำนึกและร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	9.1 ครีวเรือนได้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ 9.2 ครีวเรือนได้ทำกิจกรรมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อม

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2524 : 26-28) ได้เสนอแนวคิดว่าการศึกษาที่จะช่วยเสริมสร้างหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชนบท จะต้องมึลักษณะเป็น “การศึกษาภาคชีวิต” ซึ่งประกอบด้วย

1. การรู้หนังสือ อ่านออกเสียง
2. การรู้เทคนิคใหม่ๆ ในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิต
3. การรู้จักวัฒนธรรมและประเพณีของสังคม รวมทั้งรู้จักปรับปรุง เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของชุมชน
4. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมต่อสิ่งที่อ่านนวยประโยชน์แก่การดำรงชีวิตประจำวัน
5. ความรู้และความเข้าใจหลักธรรมทางศาสนาที่จะใช้ยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง
6. การรู้จักเสียสละและมีความจริงใจต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยยอมรับในสิทธิและประโยชน์ของกันและกัน

การให้การศึกษาภาคชีวิตนี้ จะมีประสิทธิภาพมากที่สุด ถ้าหากใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น โดยสอดแทรกความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ เข้าไป จนประชาชนสามารถผสมผสานความเคยชินแบบเก่ากับแนวทางปฏิบัติใหม่ ๆ ได้ โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งในจิตใจ ในส่วนของเอกชนหรือหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ ก็ควรร่วมมือและประสานงานกันเพื่อพัฒนาคุณภาพของประชากรในทุก

ด้าน เช่น การส่งเสริมประชาธิปไตยในสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ การจัดบริการด้านการแพทย์และสาธารณสุข รวมทั้งกิจการสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีกินดี และมีความปลอดภัยในชีวิต

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีกิจกรรมที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะ
2. การจัดการศึกษาเพื่อปรับปรุงบุคคล ครอบครัวและชุมชน

1. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะ

สมาชิกในชุมชนต้องมีทักษะหลาย ๆ อย่าง เพื่อสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ เช่น ทักษะในการประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ ทักษะการจัดการ ทักษะการคิด อ่าน เขียน การแก้ปัญหา เป็นต้น

ทักษะสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

1) **ทักษะเฉพาะอย่าง** เป็นความรู้ความชำนาญเฉพาะอย่างที่ทำเป็นแก่การดำรงชีวิต เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การตัดเย็บเสื้อผ้า การเลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู ปลา การเกษตรแบบผสมผสาน การขยายพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ การซ่อมเครื่องจักรกล การถนอมอาหาร การวาดรูป การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือการเป็นนักแสดง เป็นต้น

2) **ทักษะพื้นฐานของชีวิต** เป็นทักษะที่ใช้กันเป็นปกติวิสัยในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การวางแผน การแก้ปัญหา การคิดคำนวณ การอ่าน เขียน การเจรจาต่อรอง การทำธุรกิจ การแก้ปัญหาคความขัดแย้ง ศิลปกรรม จริยธรรม และการรู้กฎจราจร เป็นต้น

(สุนทร สุนันท์ชัย, 2534 : (30-132)

2. การจัดการศึกษาเพื่อปรับปรุงบุคคล ครอบครัวและชุมชน P.H. Coombs

Ahmed Manzoor ได้กำหนดแนวทางในการพิจารณาแยกการจัดการศึกษา เป็น 3 แนวทาง คือ

1) การศึกษาเพื่อปรับปรุงบุคคล ได้แก่ การศึกษาพื้นฐาน ได้แก่ การอ่านออกเขียนได้ การคิดเลขเป็น การเข้าใจเบื้องต้นทางวิทยาศาสตร์และสภาพแวดล้อมตลอดจนด้านวิชาชีพและทักษะเฉพาะอย่างกับทักษะพื้นฐานของชีวิต

2) การศึกษาเพื่อปรับปรุงครอบครัว ได้แก่ การให้ความรู้ ทักษะ ทักษะ และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตครอบครัว เช่นด้านสุขภาพอนามัย โภชนาการ การดูแลสุขภาพ เด็ก ๆ และบุคคลในครอบครัว การซ่อมแซมปรับปรุงที่อยู่อาศัย การวางแผนครอบครัว ตลอดจนการปรับปรุงทัศนคติจิตวิทยาและพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันในครอบครัว เป็นต้น

3) การศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชน ได้แก่ การให้ความรู้และประสบการณ์ด้านการปกครอง สหกรณ์ การพัฒนาชุมชน การวางแผน วางโครงการในกิจกรรม พัฒนาสาธารณประโยชน์ การสุขภาพชุมชน ความรับผิดชอบ และตระหนักต่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วม เป็นต้น

(ธีรวัฒน์ นิจนตร, 2528 : 158 - 159)

4.4 การศึกษากับการพัฒนาอาชีพในชุมชน

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้เสนอแผนงานหลักเพื่อการพัฒนาการศึกษา ทั้งหมด 9 แผนงาน ในที่นี้จะกล่าวคือ แผนงานหลักที่ 1 คือการยกระดับการศึกษาพื้นฐานของปวงชน ซึ่งมีแนวคิดที่บ่งชี้ว่าปัจจัยสำคัญในการพัฒนา คุณภาพของประชากรไทยคือ การศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนชาวไทยให้เป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วยทักษะสำหรับการเรียนรู้ที่จำเป็นและเนื้อหาสาระของการเรียนขั้นพื้นฐาน อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน ในการดำรงชีวิตเพื่อการอยู่รอด เพื่อพัฒนาตนเองอย่างเต็มความสามารถ เพื่อดำเนินชีวิต ปรับปรุงคุณภาพชีวิตและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งประกอบอาชีพอย่างมีศักดิ์ศรี มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้อย่างเต็มที่

วัตถุประสงค์ของแผนงานหลักที่ 1

1. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้รับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ครอบคลุม ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมก่อนที่จะมีครอบครัว เด็กแรกเกิดที่ควรได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง อันเป็นการศึกษาของเด็กตั้งแต่ปฐมวัยเรื่อยมาจนถึงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพ อย่างกว้างขวางโดยเท่าเทียมกัน
2. เพื่อเร่งรัดให้กลุ่มเป้าหมายเฉพาะต่าง ๆ เช่น เด็กด้อยโอกาสประเภทต่าง ๆ แรงงานที่มีการศึกษาต่ำในสถานประกอบการ และในภาคเกษตรกรรม ได้เข้าถึงบริการทางการศึกษาอย่างกว้างขวาง
3. เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษา ให้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และมีการประสานการเรียนรู้ร่วมกันเป็นเครือข่าย อันเป็นโอกาสสร้างองค์กร ชุมชนให้เข้มแข็ง และเป็นรากฐานกระบวนการประชาธิปไตย

เป้าหมาย

1. เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับ ประถมศึกษาก่อนปี พ.ศ. 2544 และขยายปริมาณการเข้าถึงบริการการศึกษาระดับก่อนประถม ศึกษาของเด็กปฐมวัย (3-5 ปี) จากร้อยละ 65 เป็นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ในปี พ.ศ. 2544
2. ขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ให้มีอัตราส่วนนักเรียน ต่อประชากรกลุ่มอายุ (12 - 14 ปี และ 15 - 17 ปี) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 95 และ 70 ตามลำดับ ในปี พ.ศ. 2544 รวมทั้งมุ่งขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี เป็นการศึกษาของปวงชนในแผน ๙ ต่อไปโดยเร็ว
3. ยกกระดับความรู้พื้นฐานสามัญของกำลังแรงงานในสถานประกอบการให้ถึงระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าอย่างต่ำร้อยละ 50 ของกำลังแรงงานที่มีความรู้ระดับประถมศึกษา ทั้งหมด โดยเฉพาะแรงงานในกลุ่มอายุ 20-45 ปี ในปี พ.ศ. 2544

4. กำลังแรงงานได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะฝีมือ รวมทั้งทักษะการจัดการ เพื่อให้มีความสามารถในการปรับตัวเข้าสู่งานได้ดียิ่งขึ้น

5. มีการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและสถานประกอบการ ในการสนับสนุนการศึกษาและฝึกอบรมให้สามารถขยายขอบเขตการให้บริการได้อย่างเพียงพอ

6. สามารถประสานและขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนทั้งในพื้นที่และระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

7. ให้นำหน่วยงานภาครัฐ ธุรกิจ สถาบันศาสนา องค์กรพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน และสถาบันอื่น ๆ ทางสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพ และเสริมการเรียนรู้ของชุมชน

8. มีระบบฐานข้อมูลด้านการศึกษาและตลาดแรงงานทั้งในระดับชาติ ระดับสถานศึกษา และระดับชุมชนที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบเครือข่าย เพื่อสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้ อย่างกว้างขวาง (แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) : 599-662)

จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพในชุมชนทำได้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไป โดยเริ่มจากการเตรียมเยาวชนให้พร้อมที่จะออกไปทำงานหรือประกอบอาชีพได้ หลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปี พ.ศ. 2521 ได้บรรจุวิชากลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพให้นักเรียน ได้ศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีค่านิยมและนิสัยรักการทำงาน เพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทน รู้จักพึ่งตนเอง และมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้ได้ผลสำเร็จตามจุดประสงค์ มีวินัยและปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน เกี่ยวกับการประกอบอาชีพนั้น ๆ วิชาที่จัดสอนแก่นักเรียนระดับนี้ ประกอบด้วยวิชาเกี่ยวกับ งานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์และงานช่าง เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับ ไปใช้ประกอบอาชีพได้หลังจากที่เรียนจบแล้ว ส่วนนักเรียนที่ประสงค์จะเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา ก็มีโอกาสเลือกเรียนวิชาชีพได้กว้างขวางยิ่งขึ้น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ได้กำหนดชุดวิชาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นวิชาบังคับและวิชาเลือกไว้มากมาย สำหรับวิชาบังคับมี 6 สาขา คือ การดูแลรักษาบ้าน ช่างในบ้าน เกษตร ก. (พืช) เกษตร ข. (สัตว์) ผ้าและการตัดเย็บอาหารและโภชนาการ ส่วนวิชาเลือก มีอยู่ 5 หมวด ได้แก่

1. หมวดเกษตร
2. หมวดช่างอุตสาหกรรม ได้แก่ งานไฟฟ้า ไม้ เครื่องยนต์ ไม้ไผ่ งานหนัง โลหะประดิษฐ์ พลาสติก และอื่น ๆ
3. หมวดคหกรรม ได้แก่ การจัดบ้าน ไม้ประดับ การเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน อาหาร ผ้าและการตัดเย็บ
4. หมวดธุรกิจ ได้แก่ การบริโภค ลูกคิด การเงิน บัญชี พิมพ์ดีด การขาย
5. หมวดนาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์

ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 ก็มีการกำหนดให้เรียนวิชาชีพต่างๆ เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการของวิชาชีพเพียงพอที่จะนำไปปรับปรุงการดำรงชีวิตของตน ประกอบด้วยวิชาบังคับซึ่งเป็นพื้นฐานวิชาชีพและวิชาเลือก ดังนี้

วิชาบังคับมีอยู่ 6 สาขาวิชา คือ

1. ช่างอุตสาหกรรม ได้แก่ งานฝึกฝีมือ เขียนแบบเทคนิค และวัสดุช่าง
2. เกษตรกรรม ได้แก่ หลักพืชกรรม ดินและปุ๋ย หลักการเลี้ยงสัตว์ทั่วไป ช่าง-เกษตรเบื้องต้น หลักเศรษฐศาสตร์เกษตร หลักการถนอมผลผลิตผลเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. คหกรรม ได้แก่ การตัดเย็บ โภชนาการ บ้านและครอบครัว ศิลปประดิษฐ์
4. พาณิชยกรรม ได้แก่ ธุรกิจทั่วไป พิมพ์ดีด บัญชี และการขาย
5. ศิลปหัตถกรรม ได้แก่ ศิลปนิยม ทฤษฎีสี การเขียนภาพ การออกแบบเขียนแบบ
6. ศิลปกรรม ได้แก่ สังคีตนิยม ศิลปะการละคร

นอกจากนี้ในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เช่น สถาบันราชภัฏต่าง ๆ (ครู เทคนิค อาชีวศึกษาและเทคโนโลยี เกษตรกรรม) และมหาวิทยาลัยได้เปิดสอนหลักสูตรวิชาชีพทั้งระดับกลางและระดับสูงอีกมากมาย

ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ขาดความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การฝึกอาชีพให้แก่ประชาชนในชุมชนจึงควรเน้นอาชีพหลักหรืออาชีพรองของคนในท้องถิ่น หรืออาชีพใหม่ พร้อมทั้งให้ความรู้หรืออบรม เทคนิคใหม่ ๆ ในการผลิตการเก็บรักษาพืชผล การจำหน่าย หรืออาจแนะนำให้ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพเดียวกัน จัดตั้งกลุ่มอาชีพตามหลักสหกรณ์ เพื่อหาแหล่งเงินทุน วิทยากรจากหน่วยงานราชการและเอกชน รวมทั้งการดำเนินงานในการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทของครูในการพัฒนาอาชีพของชุมชน

บทบาทของครูในการพัฒนาอาชีพเกี่ยวข้องกับทั้งนักเรียนในโรงเรียนและประชาชนในท้องถิ่น ตั้งแต่การวางรากฐานในการเลือกอาชีพของเยาวชน ไปจนถึงการฝึกฝนอาชีพให้นักเรียนและประชาชนโดยตรง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ครูควรสนใจและไม่หาความรู้หรือความชำนาญเกี่ยวกับอาชีพในชุมชนพอที่จะให้แนะนำหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพในชุมชนนั้นได้
2. ครูควรอบรมให้นักเรียนของตนมีความคิดก้าวหน้า รู้จักแสวงหาข้อมูลที่เป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ เช่น การแนะนำเทคโนโลยี หรือเครื่องมือเครื่องใช้ใหม่ ๆ
3. ค้นหาความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียนแต่ละคน เพื่อหาทางส่งเสริมแนะนำให้นักเรียนเลือกวิชาชีพที่เหมาะสมกับตัวเองได้
4. การเตรียมเยาวชนเพื่อการทำงานในอนาคต เช่นการปลูกฝังนิสัยในการทำงานให้รักเกียรติใช้แรงงาน ให้รู้จักการทำงานร่วมกับคนอื่น รู้จักระเบียบวินัยในการปฏิบัติงาน สำนึกในหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม เป็นต้น
5. การให้บริการแนะแนวอาชีพแก่นักเรียนและประชาชนทั่วไป เช่น การวิเคราะห์แนวโน้มของอาชีพใหม่ ๆ ที่มีผลตอบแทนสูง การจัดหางานให้แก่นักเรียนที่จบการศึกษา โดยจัดให้มีการพบกันระหว่างผู้จบการศึกษากับนายจ้างหรือหน่วยธุรกิจ

6. การจัดสอนวิชาการงานและอาชีพ (Career Education) สำหรับกลุ่มที่ต้องการเรียน และนำไปใช้ประโยชน์

7. การจัดศูนย์พัฒนาอาชีพ หรือโครงการพัฒนาอาชีพขึ้นในชุมชน ร่วมกับหน่วยราชการต่าง ๆ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการศึกษานอกโรงเรียน รวมทั้งองค์กรเอกชนหรือสถานประกอบการในท้องถิ่น เพื่อที่จะพัฒนาอาชีพหลักของคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นการทำนาแผนใหม่ การปลูกพืชเศรษฐกิจ การปลูกพืชหมุนเวียน หนัถถกรรมหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือน การปรับปรุงหรือส่งเสริมอาชีพรองโดยการอบรมอาชีพระยะสั้น เช่น การเพาะเห็ด การทอผ้า การตัดเย็บเสื้อผ้า การปลูกพืช ผักสวนครัว เป็นต้น

ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ได้กำหนดมาตรการในการเตรียมให้มีอาชีพและพัฒนาอาชีพให้เหมาะสมกับการพัฒนากำลังคนไว้หลายประการ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2525 : 220-221) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของการศึกษาอบรม มีดังต่อไปนี้

1. จัดระบบการศึกษาในด้านการเตรียมให้มีอาชีพทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียนให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมในชนบทและให้มีการฝึกอาชีพประเภทอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นมากที่สุดเพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพด้วยตนเองได้

2. ให้มีกลไกและมาตรการในการเตรียมอาชีพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และนโยบายการสร้างงานของรัฐบาลโดยให้เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการวางแผนพัฒนาจังหวัด และประสานงานกับคณะกรรมการนโยบายและประสานงานพัฒนากำลังคน

3. ปรับปรุงและวางมาตรการเป็นขั้นเป็นตอน ในการวางแผนผลิตกำลังคน กำหนดมาตรฐานการสร้างงาน การเตรียมอาชีพ และการติดตามผลที่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะกำลังคนระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาจะต้องทำควบคู่ไปกับการปรับปรุงการบริหาร และองค์การ

4. จัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการระหว่างหน่วยงานและสถาบันการศึกษาของรัฐ และเอกชน รวมทั้งสมาคมอาชีพและสมาคมธุรกิจเอกชน เพื่อดำเนินงานด้านการฝึกอบรมนักบริหารและนักจัดการธุรกิจ จวบจวนและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ

5. วางมาตรฐานและสนับสนุนการฝึกอาชีพสาขาต่าง ๆ เพื่อผลิตแรงงานด้านอุตสาหกรรมให้เป็นที่ต้องการของตลาด ควบคุมการขยายตัวของการฝึกอาชีพสาขาที่มีความต้องการน้อย ควบคุมหรือช่วยเหลือสถาบันการศึกษาด้านอาชีพของเอกชน ควบคุมคุณภาพการฝึกอาชีพสาขาต่าง ๆ ให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงานและให้มีการฝึกช่างในทุกอาชีพที่จำเป็น

6. ให้สถาบันการศึกษา สมาคมอาชีพ จัดหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งการปลูกฝังให้มีระเบียบวินัย คุณธรรม และความรับผิดชอบในการประกอบอาชีพ ให้แก่ผู้ใช้แรงงานและเยาวชนในระบบการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท และ (การฝึกอาชีพ) ในระหว่างการทำงาน โดยให้กรมแรงงานเป็นผู้ประสานงาน

7. ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปรับปรุงและวางแผนร่วมกัน ในการจัดให้เกษตรกรได้รับการศึกษาด้านอาชีพและความรู้ในระยะสั้นเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตการตลาด ตลอดจนการวางแผนในการสร้างสาธารณูปการเบื้องต้นในระดับหมู่บ้าน เช่น ถนน บ่อน้ำ ฯลฯ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการดำรงชีพของเกษตรกร

(ธีรวัฒน์ นิลเนตร, 2528 : 79 - 81)

4.5 การศึกษากับการจัดการครอบครัว

ครอบครัวใหม่มีขนาดเล็กลงจากครอบครัวที่เคยมีบุตร 6 คน ลดลงเหลือ ประมาณครอบครัวละ 2 คน ครอบครัวที่มีการศึกษาดีมีแนวโน้มที่จะมีบุตรน้อยลง ครอบครัวเดี่ยวและครัวเรือนที่หัวหน้าครอบครัวเป็นสตรีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

การศึกษาช่วยให้หัวหน้าครอบครัว และสมาชิกในครอบครัวมีการวางแผน และดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย มีความเจริญก้าวหน้าในสังคม หัวหน้าครอบครัวที่ดีต้องรู้จักวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนในการแก้ไขปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อครอบครัวสามารถ

ดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูง ๆ อาจจะมีปัญหาในการจัดการ ครอบครัวยัง เช่น มีการทะเลาะเบาะแว้ง บางรายถึงขั้นหย่าร้าง หรือมีหนี้สินมากมาย ฉะนั้น การศึกษามีส่วนช่วยในการจัดการครอบครัว ต้องเป็นการศึกษาที่ถูกต้องตรงประเด็น มีตัวแบบ หรือแบบอย่างที่ดี ตัวอย่างเช่น การได้เรียนรู้เรื่องการจัดการบ้านเรือนในวิชาเศรษฐศาสตร์ การเรียนเรื่องการวางแผนครอบครัวในวิชาประชากรศึกษา การเรียนเรื่องงบประมาณครอบครัว ในวิชาบริโภคศึกษา (Consumer Education) การได้รู้จักหรือพบปะกับครอบครัวตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในชีวิต การได้ฟังหลักธรรมะเกี่ยวกับการครองเรือน เป็นต้น ประสบการณ์หรือการศึกษาในลักษณะและรูปแบบดังกล่าวแล้วนี้จะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถในการดำเนินชีวิตครอบครัวได้อย่างราบรื่นและก้าวหน้าตามสมควรแก่ฐานะของแต่ละบุคคล

บทบาทของการศึกษาที่มีต่อการจัดการครอบครัว สามารถแยกแยะได้ดังนี้

1. การวางแผนชีวิต

การวางแผนชีวิต หมายถึง การกำหนดเป้าหมายของชีวิตไว้ล่วงหน้าสำหรับ ระยะเวลาหนึ่งระยะใดของชีวิตหรือตลอดชีวิต รวมทั้งการกำหนดวิธีดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ที่ได้ตั้งไว้ด้วย การวางแผนชีวิตของคนส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียน การงาน และชีวิตครอบครัว ความสำเร็จทางด้านการศึกษาและอาชีพนอกจากจะทำให้บุคคลมีฐานะทาง เศรษฐกิจดี และมีมาตรฐานการครองชีพสูงแล้ว ยังช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจและเป็นที่ยกย่อง นับถือของคนทั่วไปด้วย ส่วนในเรื่องชีวิตครอบครัวนั้นกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของการสนองความ ต้องการทางจิตใจ และธรรมชาติของมนุษย์ที่ปรารถนาจะมีคู่ชีวิตและบุตรหลานที่จะสืบตระกูล ต่อไป ความสำเร็จในชีวิตครอบครัวอาจพิจารณาได้จาก ความสุขของสมาชิกทุกคนในการใช้ ชีวิตร่วมกันและมีสิ่งที่จะตอบสนองความต้องการที่จำเป็นอย่างครบถ้วน

การวางแผนชีวิต อาจเริ่มตั้งแต่การตัดสินใจเลือกกระหว่างการทำงานกับการศึกษา เล่าเรียนหรือระหว่างการศึกษากับการแต่งงานมีครอบครัวว่าสิ่งใดควรจะมาก่อนมาหลัง บางคน อาจจะศึกษาเล่าเรียนไปจนถึงระดับสูงสุดที่ตนพอใจแล้วจึงค่อยแต่งงาน บางคนอาจจะทำงาน สร้างฐานะจนมั่นคงดีแล้ว จึงค่อยตัดสินใจเลือกคู่ครองเพื่อไม่ให้มีปัญหาด้านการเงิน เป็นต้น

ผู้ที่มีการศึกษาดี้มักจะมีความคิดที่รอบคอบและกว้างไกล มีการวางแผนในทุกกระยะของชีวิต ตั้งแต่การศึกษา การงาน การมีครอบครัว การมีบุตร ไปจนถึงชีวิตความเป็นอยู่ในวัยชราเลย ที่เดียว

วิธีการสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้บุคคลบรรลุเป้าหมายในการวางแผนชีวิตก็คือ การวางแผนครอบครัว ซึ่งหมายถึง การกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวไว้ล่วงหน้าเป็นระยะ ๆ เช่น การกำหนดจำนวนบุตรที่ต้องการจะมี การเว้นระยะการมีบุตรให้เหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวหรือสุขภาพอนามัยของแม่ ฯลฯ การวางแผนครอบครัว มีส่วนทำให้ครอบครัวบรรลุเป้าหมายที่ได้วางแผนไว้ ช่วยให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้น เพราะสมาชิกในครอบครัวมีประสิทธิภาพในการทำงาน มีทรัพยากรต่าง ๆ เช่น อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และมีเวลามากขึ้น เนื่องจากมีบุตรน้อย หรือมีบุตรใน ระยะห่างกันพอสมควร ทำให้ทุกคนในครอบครัวมีสุขภาพดีและมีความมั่นคงทางด้านอารมณ์และจิตใจ

แนวทางอีกประการหนึ่งที่จะช่วยให้การจัดการครอบครัวเป็นไปด้วยดี ก็คือ การวางแผนหรือการกำหนดงบประมาณของครอบครัว ซึ่งได้แก่ การพิจารณาความต้องการหรือความจำเป็นด้านต่าง ๆ ภายในครอบครัวแล้วทำเป็นโครงการรายรับรายจ่ายว่า ทรัพยากรในครอบครัวมีอยู่หรือได้รับมาเท่าไร และจะต้องใช้จ่ายไปในทางใดบ้าง โดยอาจจะทำเป็นบัญชีรายรับรายจ่ายในแต่ละช่วงเวลาเพื่อให้ครอบครัวมีปัจจัยเพียงพอที่จะซื้อหรือจัดหาสิ่งต่าง ๆ มาสนองความต้องการของสมาชิกได้อย่างครบถ้วนตามควรแก่ฐานะ ถ้ารายรับมีน้อย ก็อาจจะต้องประหยัดหรืออดออมไว้ก่อน ไม่ใช่จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น ครอบครัวใดที่ทำได้เช่นนี้ ก็จะมีความสุขและเจริญก้าวหน้าด้วยดี

2. การดำเนินชีวิตครอบครัว

การศึกษาอบรมมีส่วนช่วยให้สามีภรรยาสามารถดำเนินชีวิตในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม ตั้งแต่เรื่อง การทำมาหากิน การรักษาสุขภาพอนามัย สวัสดิการครอบครัว ตลอดจนการพักผ่อนหรือการสันทนาการของสมาชิกแต่ละคน การศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งการเรียนรู้หรือการฝึกอาชีพจากบรรพบุรุษหรือแหล่งประกอบต่างๆ จะช่วยให้สามีและภรรยามีทักษะและประสบการณ์ที่จะใช้ในการประกอบอาชีพได้ ครอบครัวที่

พ่อบ้านแม่บ้านได้รับการฝึกฝนให้มีสุขนิสัยที่ดีตั้งแต่เป็นเด็กทั้งจากที่บ้านและโรงเรียน ก็จะช่วยจัดบ้านให้ถูกสุขลักษณะ สะอาด ปลอดภัย และน่าอยู่ มีการระมัดระวังในเรื่องสุขภาพอนามัย และอาหารการกิน ครอบครัวที่ได้รับการศึกษาดีย่อมมีการจัดสรรให้สมาชิกได้รับสวัสดิการด้านต่าง ๆ โดยเสมอหน้ากัน รู้จักหาความบันเทิงให้แก่ตนเองโดยไม่ทำให้ครอบครัวต้องเดือดร้อนในภายหลัง เช่น ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทำงานอดิเรกที่สามารถทำรายได้ให้แก่ครอบครัว เล่นกีฬาเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง หลีกเลี่ยงและละเว้นการหาความบันเทิงจากแหล่งอบายมุขต่างๆ

3. การปกครองครอบครัว

ผู้นำครอบครัวต้องกำหนดระเบียบหรือแบบแผนสำหรับเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งอาจจะใช้วิธีการควบคุมตามหลักจริยธรรมหรือประเพณีที่สังคมยอมรับ หรือการร่วมกันกำหนดข้อบังคับหรือข้อตกลงระหว่างกัน เช่น พ่อบ้านต้องให้เกียรติและไม่นอกใจภรรยา ภรรยาต้องให้เกียรติและปรนนิบัติสามีและลูกไม่ให้ขาดตกบกพร่อง การควบคุมหรือการปกครองครอบครัวนี้ ในทางพุทธศาสนา ก็ได้ระบุเอาไว้หลายประการที่เรียกว่า ธรรมะสำหรับผู้ครองเรือน ในปัจจุบันนี้การปกครองคนในครอบครัวควรจะใช้วิธีการแห่งประชาธิปไตยเป็นหลักทั้งบิดา มารดา และบุตรหลาน ต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำ เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน รวมทั้งรู้จักประนีประนอมและทำอะไรโดยยึดถือหลักเหตุผล หรือใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงไป ไม่ควรใช้อำนาจหรืออารมณ์เป็นเครื่องตัดสินใจ

การศึกษาอบรมจะช่วยให้หัวหน้าครอบครัวและสมาชิกทุกคนสามารถดำเนินชีวิตครอบครัวได้อย่างราบรื่นและมีความสุข รู้จักวางแผนชีวิตของแต่ละคน รู้จักวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นและหาทางแก้ไขปัญหาได้อย่างมีระบบ มีการวางแผนและกำหนดกิจกรรมของครอบครัวไว้ล่วงหน้าเป็นระยะ ๆ รู้จักจัดการงบประมาณรายรับรายจ่ายของครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ไม่มีปัญหาด้านการเงินและการจัดสรรปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นแก่สมาชิกในครอบครัว หัวหน้าครอบครัวสามารถปกครองคนในบ้านได้ดี มีความเคารพรักใคร่และมีสัมพันธภาพที่ราบรื่นภายในครอบครัว

(ศิริวัฒน์ นิจนตร, 2528 : 84 - 87)

4.6 การศึกษากับอนามัยชุมชน

พัตน์ สุจ้านงค์ (2537 : 5 - 7) กล่าวว่า การดำรงชีวิตของมนุษย์ซึ่งต้องอาศัยสิ่งสำคัญหลายประการคือ น้ำ อากาศ อาหาร และที่อยู่อาศัย การจัดการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมย่อมอารักขาส่งสำคัญดังกล่าว เพื่อให้มนุษย์มีชีวิตอยู่โดยปลอดภัย และมีความสัมพันธ์ที่ดีงามด้วยเหตุนี้เราจึงต้องสนใจในเรื่องการอนามัยชุมชนไม่น้อยกว่ากิจการอย่างอื่น คนเราจะอยู่ดีกินดีมีอนามัยสมบูรณ์ก็เนื่องด้วยมีการสุขภาพิบาลดี การส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยดีนั้นเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ.....

ลักษณะของชุมชนชั้นในประเทศด้อยพัฒนา (Under Development Country) กับประเทศที่พัฒนาแล้ว (Development Country) จะมีความแตกต่างกัน ประเทศด้อยพัฒนาประชาชนมีรายได้ต่ำ เงินออมน้อย ทำให้การสะสมทุนน้อย ผลผลิตที่ได้ก็ต่ำ การที่จะยกฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้สูงขึ้นก็โดยการเพิ่มรายได้ โดยให้ประชาชนมีงานทำ และนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์

ทรัพยากรที่สำคัญแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources)
2. ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources)
3. ทรัพยากรทุน (Capital Resources)

ปัญหาพื้นฐานของการอนามัยชุมชนในชนบท คือ

1. โรคภัยไข้เจ็บ (Illness) หมายถึง ความอ่อนแอ ป่วยไข้ สามวันดีสี่วันไข้ เป็นคนอมโรค ชีโรค ไม่สามารถประกอบกรงานได้เต็มที่ อัตราการตายสูง บ้านเรือนสกปรก ชอบเลี้ยงสัตว์ไว้ได้ถุนบ้าน ไม่ถนอมหลุมบ่อที่เพาะยุง ไม่รู้จักต้มน้ำที่สะอาด ไม่รู้จักเลือกรับประทานอาหารที่มีคุณค่า ฯลฯ สาเหตุดังกล่าวนี้ทำให้เกิดการเจ็บป่วยได้

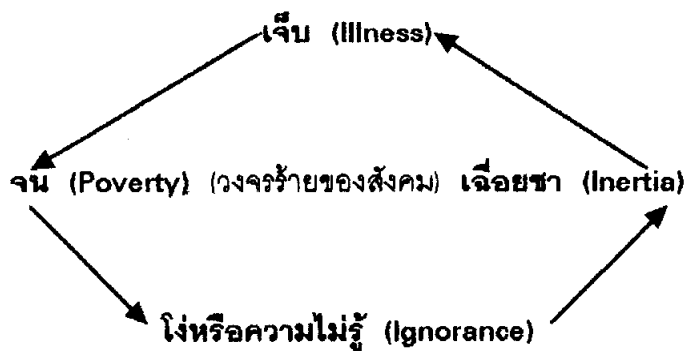
2. ความยากจน (Poverty) เมื่อประชาชนยากจน รายได้ประชาชาติก็ต่ำไปด้วยจากการสำรวจพบว่า คนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้เป็นเงินสดราวเดือนละ 948 บาทเท่านั้น เมื่อยากจนก็ไม่มีเงินทุนไปซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต ยังคงใช้แบบดั้งเดิม และ

ครอบครัวในชนบทมักเป็นแบบ extended family มีค่าใช้จ่ายมากกว่ารายรับ และนอกจากนี้เงินที่ได้มามากจะใช้จ่ายไปในพิธีการต่าง ๆ เช่น ทำบุญ บวชลูก ฯลฯ

3. **ความไม่รู้ (Ignorance)** ความไม่รู้ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่า เป็นคนโง่งมเลย แต่เพราะว่าได้เรียนรู้น้อยเนื่องจากความยากจน จึงทำให้มีการศึกษาต่ำ ได้มีโอกาสร่ำเรียนไม่มากเท่าที่ควร จึงมีสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่รู้ไม่เข้าใจเป็นอันมาก

นอกจากนี้ ในชนบทมีการบริการข่าวสารหรือการศึกษานอกโรงเรียนน้อย เช่น ด้านอาชีพ การปกครอง เป็นต้น ไม่มีห้องสมุดให้ค้นคว้า

4. **ความเฉื่อยชา (Inertia)** ปัญหาข้อนี้มีความสำคัญมากในการพัฒนาประเทศ เพราะเป็นตัวถ่วงความเจริญ มักพบว่า ประชาชนมี **ความอึดอาด ยึดตายด ไม่กระฉับกระเฉง ว่องไว** ในการประกอบกิจการงาน กว่าจะทำอะไรสักอย่างก็ต้องใช้เวลามาก หรือไม่เช่นนั้นงานชิ้นเล็ก ๆ ก็ต้องใช้แรงงานคนมากมาย

งานอนามัยชุมชน ประกอบด้วย

1. การรักษาพยาบาล
2. การป้องกันโรค รวมถึงการให้ภูมิคุ้มกันโรค
3. การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ได้แก่ อาหาร น้ำ การกำจัดของเสีย การควบคุมอากาศ และการจัดสภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เป็นต้น
4. การให้สุขศึกษาแก่ประชาชน
5. การบริหารงาน

การพัฒนาอนามัยชุมชน มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อควบคุมโรคที่ทำให้ประชาชนเจ็บและตายมากที่สุดในปัจจุบัน คือ โรคทางเดินอาหาร และโรคพยาธิลำไส้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งเสริมให้ประชาชน
 - 1.1 ได้มีและใช้ส้วมที่ถูกสุขลักษณะทุกหลังคาเรือน
 - 1.2 ได้มีและใช้แหล่งน้ำที่สะอาดอย่างน้อยหมู่บ้านละ 1 แห่ง
 - 1.3 รักษาความสะอาดบ้านเรือน และบริเวณ
2. เพื่อยกระดับการครองชีพและสังคมของชาวชนบทให้สูงขึ้น
3. เพื่อให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้
4. เพื่อหารูปแบบ (model) ในการดำเนินงานอนามัยให้ได้ผลดีที่สุด
5. เพื่อร่วมมือและประสานงาน (Co-ordination) ในการปฏิบัติงานอนามัยด้านอื่นๆ

วิธีการพัฒนาอนามัยชุมชน

1. **ความร่วมมือ (Participation)** โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และถ้าเป็นไปได้ให้ประชาชนเป็นผู้คิดริเริ่มขึ้นเองได้ยิ่งดี
2. **การศึกษา (Education)** โดยให้ความรู้ (Knowledge) แก่ประชาชน การให้ความรู้อาจทำได้หลายวิธี เช่น การแสดงสาธิตให้ดู การประชุมปรึกษาหารือกัน การฉายภาพยนตร์ การจัดห้องสมุดในหมู่บ้าน เป็นต้น หมู่บ้านใดก็ตาม ถ้าให้ประชาชนมีการศึกษาดี ย่อมจะทำให้การพูดคุยกันรู้เรื่องดีกว่าหมู่บ้านที่มีการศึกษาต่ำ
3. **ความต้องการ (Needs)** ดำเนินการตามความต้องการทางชุมชนแล้วจะทำให้งานบรรลุผลสำเร็จได้เร็วขึ้น และชาวบ้านก็ได้ใช้ประโยชน์เต็มที่...
4. **การตัดสินใจ (Make Decision)** การตัดสินใจควรเป็นหน้าที่ของชาวบ้านเองว่าเขาต้องการจะอะไรก่อนอะไรหลัง แล้วให้เข้าเลือกตัดสินใจเอาเอง เจ้าหน้าที่ไม่ควรเสนอแนะเพราะเขาอาจจะเกรงใจ...นอกเสียจากว่าชาวบ้านไม่รู้ว่าจะตัดสินใจอย่างไรแล้ว จึงค่อยให้ข้อคิดเห็นเป็นกลาง ๆ เท่านั้น (พัฒน์ สุจำนงค์, 2537 : 110-112)

บทบาทของการศึกษาอบรมที่มีต่อการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพอนามัย ของคนในชุมชน

ประการแรก การศึกษาระดับสูงช่วยผลิตกำลังที่จำเป็นสำหรับงานสาธารณสุข เช่น แพทย์ เภสัชกร พยาบาล และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอื่น ๆ แต่การจัดการศึกษาประเภทนี้ มักจะมีการลงทุนที่สูงมากและใช้เวลานานโดยเฉพาะการผลิตแพทย์ปริญญา สำหรับประเทศไทยนั้นเท่าที่ผ่านมา ผลิตแพทย์ได้เพียงปีละ 400 - 800 คน จึงเกิดปัญหาในด้านการให้บริการแก่ประชาชน เพราะนอกจากจะมีแพทย์จำนวนน้อย แพทย์ที่มีอยู่ก็มักจะเลือกทำงานอยู่แต่ในเมืองใหญ่ๆ ไม่ค่อยกระจายออกไปสู่ชนบท มหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งในสวนกลางและสวนภูมิภาค จึงได้ริเริ่มโครงการขยายการรับนักศึกษาแพทย์ให้มากขึ้นโดยการให้โควต้าพิเศษแก่นักเรียนยากจนในชนบทเข้าเรียนแพทย์ เพื่อที่จะกลับไปรับใช้ท้องถิ่นของตนให้มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการฝึกอบรมอาสาสมัครที่เป็นชาวบ้านในท้องถิ่นให้ทำหน้าที่ทางด้านอนามัยและสาธารณสุข เช่น ผู้สื่อข่าวสาธารณสุขอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

ประการที่สอง สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ช่วยให้ความรู้ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ และแนะนำวิธีการปฏิบัติตนในด้านสุขภาพอนามัยให้แก่ประชาชน ซึ่งเรียกกันว่า “การให้สุขศึกษา” ได้แก่ การจัดประสบการณ์และบริการด้านสุขภาพอนามัยให้แก่ชุมชน ซึ่งเรียกกันว่า “การให้สุขศึกษา” ได้แก่ การจัดประสบการณ์และบริการด้านสุขภาพอนามัยแก่นักเรียนในโรงเรียนโดยยึดหลักการผสมผสานทั้งในด้านการรักษาพยาบาล การควบคุม ป้องกันโรค และการส่งเสริมสุขภาพอนามัย เพื่อให้นักเรียนมีความรู้และนำไปปฏิบัติได้ถูกต้องทั้งนี้เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่เหมาะสมที่สุดในการสอนสุขศึกษาด้วยเหตุผลหลายประการ คือ

1. โรงเรียนเป็นศูนย์รวมของประชากรวัยเรียนซึ่งมีอยู่จำนวนมากและเป็นวัยที่กำลังเติบโต จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพในอนาคต
2. โรงเรียนสามารถจัดสอนวิชาสุขศึกษาตามหลักสูตร หรือประมวลการสอนให้แก่ นักเรียนได้โดยตรง

3. ครูสามารถที่จะสอดแทรกเนื้อหาและแนวปฏิบัติด้านสุขศึกษาในวิชาอื่น ๆ รวมทั้งกิจกรรมนอกหลักสูตรต่าง ๆ ได้ เช่น วิชาพลศึกษา วิทยาศาสตร์ ลูกเสือและอนุภาชาติ เป็นต้น

4. โรงเรียนสามารถใช้บุคลากรและเครื่องมือที่มีอยู่เพื่อจัดบริการด้านสุขภาพอนามัยแก่นักเรียนได้อย่างดี เช่น การให้ครูสอนสุขศึกษาตรวจสอบสุขภาพเด็กเป็นครั้งคราว ไม่ว่าจะเป็นการสังเกตสุขภาพเด็กขณะที่อยู่ในห้องเรียน การตรวจสอบสุขภาพตอนเช้า (Morning Inspection) การทดสอบสายตา การทดสอบการได้ยิน การชั่งน้ำหนักและการวัดสวนสูง การจัดปฐมพยาบาล การแนะแนวสุขภาพ ตลอดจนการควบคุมและป้องกันโรคติดต่อ

ประการที่สาม โรงเรียนสามารถร่วมมือกันกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านอนามัยโรงเรียน เนื่องจากครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ทั้งสองฝ่ายต้องมีการวางแผนงานและดำเนินงานร่วมกัน เช่น สาธารณสุขอำเภอควรจะวางแผนด้านอนามัยร่วมกับหัวหน้าการประถมศึกษาและศึกษานิเทศก์อำเภอ ส่วนเจ้าหน้าที่ระดับตำบลก็รับนโยบายจากอำเภอมาปฏิบัติร่วมกับครูในโรงเรียนและคนในชุมชน การจัดตั้งคณะกรรมการอนามัยในโรงเรียน การจัดประชุมร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครองและคณะกรรมการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การอบรมครูเพื่อให้สามารถสอนสุขศึกษาและให้บริการด้านสุขภาพอนามัยแก่นักเรียนได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ เป็นต้น

ประการที่สี่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนเพื่อผลประโยชน์ในด้านอนามัยชุมชน โดยโรงเรียนอาจจะปรับแนวการสอนและจัดกิจกรรมให้สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ ดังเช่น

1. จัดอภิปรายและบรรยายเกี่ยวกับสุขภาพให้แก่ผู้ที่มีความสนใจอยากรู้
2. จัดนิทรรศการและสาริตทางสุขภาพอนามัย เช่น งานวันอนามัย
3. เปิดการอบรมความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่คนในชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องการวางแผนครอบครัว การบริบาลทารก การป้องกันอุบัติเหตุ การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ความรู้เกี่ยวกับยาสามัญประจำบ้าน
4. จัดรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อตอบปัญหาสุขภาพแก่คนในชุมชน